

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Σχεδιασμός διδασκαλίας—Σχέδιο μαθήματος

- Η **επιστημονική κατάρτιση** είναι αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη για αποτελεσματική διδασκαλία, επειδή ο δάσκαλος πρέπει να έχει **παιδαγωγικοδιδακτική κατάρτιση** καθώς και ενημέρωση σε θέματα **ψυχολογίας του παιδιού**.
- Μια διδασκαλία → οικοδομείται πάνω σε κάποιες **αρχές**
 - επιδιώκει συγκεκριμένα **αποτελέσματα**
 - χρησιμοποιεί ορισμένες **τεχνικές**

Επομένως, ο δάσκαλος οφείλει όχι μόνο να έχει **σχεδιάσει και οργανώσει τη διδασκαλία** του πριν μπει στην τάξη, αλλά και **να δομήσει το μάθημα** με τέτοιο τρόπο, ώστε **ο μαθητής** να θέλει να μαθαίνει, να συμμετέχει, να συνεργάζεται, να ενεργεί και να εμπεδώνει τη γνώση.

- Με **δεδομένα**
- το *Αναλυτικό πρόγραμμα*
 - το *διδακτικό βιβλίο (σχολικό εγχειρίδιο)*
 - τις *διαθέσιμες διδακτικές ώρες* για το μάθημα
- γίνεται**
- προγραμματισμός της ύλης, που θα διδαχτεί όλη τη σχολική χρονιά
 - *σχεδιασμός-οργάνωση της διδασκαλίας* της καθεμιάς ενότητας.

Ο σχεδιασμός-οργάνωση και η διεξαγωγή της διδασκαλίας μπορούν να έχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, αν ο δάσκαλος είναι σε θέση να απαντά στα εξής ερωτήματα γύρω από το μάθημα:

1. **Με ποιους μαθητές** θα γίνει η διδασκαλία; (βαθμίδα/τάξη/επίπεδο μαθητών). Ποια είναι η **«εικόνα»** των μαθητών της συγκεκριμένης τάξης στην οποία πρόκειται να γίνει η διδασκαλία; [δηλαδή το επίπεδο νοητικής ανάπτυξης, οι δεξιότητες, οι δυνατότητες, οι εμπειρίες, οι κλίσεις, τα ενδιαφέροντα, οι προηγούμενες γνώσεις, οι ιδέες-αντιλήψεις ή και παρανοήσεις και τα προβλήματα των μαθητών του.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ: Στην αρχή της σχολικής χρονιάς ο δάσκαλος μπορεί να διακριβώσει σε μεγάλο βαθμό την «εικόνα» των μαθητών διαμέσου της συμπλήρωσης κατάλληλων **διαγνωστικών ερωτηματολογίων**.

2. **Για ποιον σκοπό** θα γίνει η συγκεκριμένη διδασκαλία;

Ποιοι είναι **οι σκοποί της διδασκαλίας του μαθήματος** στη συγκεκριμένη τάξη; Ποιοι είναι **οι διδακτικοί στόχοι της ενότητας**; [Δηλαδή τί αναμένεται να είναι σε θέση να κάνουν οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας;]

3. **Με ποιο περιεχόμενο** θα γίνει η συγκεκριμένη διδασκαλία;

Ποια **ύλη** πρέπει και μπορεί να διδαχτεί για την επίτευξη των σκοπών /στόχων του μαθήματος; --[διδασκτέα ύλη/**περιεχόμενα** της διδασκαλίας].

4. **Πώς θα γίνει η διδασκαλία** της συγκεκριμένης ύλης;

Ποια θα είναι η **πορεία του μαθήματος** και **οι μορφές-μέθοδοι** που θα χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία; [Οι τρόποι με τους οποίους θα γίνει η παρουσίαση-επεξεργασία των περιεχομένων της διδασκαλίας καθώς και *οι διδακτικές δραστηριότητες-ενέργειες*, που θα γίνουν για να επιτευχθούν οι σκοποί και οι στόχοι της διδασκαλίας].

5. **Πώς θα γίνει ο έλεγχος του αποτελέσματος** της διδασκαλίας;

Με ποιους τρόπους θα γίνει ο έλεγχος του αποτελέσματος/**αξιολόγηση της διδασκαλίας**; [Δηλαδή, πώς θα διαπιστωθεί *το ποσοστό των μαθητών* που κατέκτησε τους συγκεκριμένους στόχους].

6. **Ποια μέσα** θα χρησιμοποιηθούν **στη διδασκαλία**;

Ποια **μέσα** θα χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία (όργανα, μοντέλα, χάρτες,πίνακες, συσκευές, CD, βιντεοταινίες, κ.ά.

■ **Η προετοιμασία και η οργάνωση της διδασκαλίας και το σχέδιο μαθήματος** βοηθούν το δάσκαλο:

- Να εμπλουτίσει, να αναπλαισιώσει, να μεταπλάσει τη διδασκόμενη ύλη, ώστε να την καταστήσει κατανοητή,

ενδιαφέρουσα και ελκυστική στους μαθητές, επιλέγοντας κατάλληλα παραδείγματα, ασκήσεις, δραστηριότητες και εφαρμογές με αποτέλεσμα να δείξει τη χρησιμότητα της ενότητας συσχετίζοντάς την με την καθημερινή ζωή, το περιβάλλον, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τις ανάγκες των μαθητών.

- Να επιλέξει την *καταλληλότερη πορεία, μορφή και μέθοδο διδασκαλίας* καθώς και τα κατάλληλα μέσα διδασκαλίας/εποπτικά μέσα.
- Να αξιοποιήσει όσο καλύτερα μπορεί το χρόνο, που έχει στη διάθεσή του για τη διδασκαλία για να πετύχει τους στόχους του (σωστή διαχείριση και κατανομή του διδακτικού χρόνου).
- Να είναι μεθοδικός, συστηματικός και αποτελεσματικός. Με τις δεξιότητες αυτές ο δάσκαλος *αποφεύγει αυτοσχεδιασμούς και πιθανά διδακτικά ή επιστημονικά σφάλματα* με αποτέλεσμα να νιώθει αυτοπεποίθηση και ασφάλεια το οποίο μεταδίδεται στους μαθητές, δημιουργώντας ένα *θετικό μαθησιακό κλίμα*.

■ **ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ:** Αν και το σχέδιο μαθήματος είναι αναγκαίο για μια επιτυχημένη διδασκαλία, όμως, **το κάθε σχέδιο μαθήματος δεν είναι δεσμευτικό για το δάσκαλο** στην πορεία εφαρμογής του, δηλαδή κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, αλλά θα πρέπει να το ακολουθεί με ελαστικό τρόπο, έτοιμος σε κάθε περίπτωση να το τροποποιήσει, να το βελτιώσει και να το προσαρμόσει στις εκάστοτε συνθήκες και ανάγκες, αξιοποιώντας όλα εκείνα τα στοιχεία, που του παρέχει η ζωντανή τάξη για να ενισχύσει τη διδασκαλία του. Με τη δεξιότητα αυτή αναδεικνύεται **η διδακτική ετοιμότητα του δασκάλου**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ «ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ»

ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τάξη/Τμήμα:

Ημερομηνία.....

Διδακτική Ενότητα.....

Διδάσκων.....

<ul style="list-style-type: none"> • Σκοποί και διδακτικοί στόχοι της ενότητας 	<p>Ο στόχος πρέπει να είναι S.M.A.R.T.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specific (Συγκεκριμένος) • Measurable (Μετρήσιμος-Αξιολογήσιμος) • Achievable (Επιτεύξιμος) • Realistic (Ρεαλιστικός) • Time bound (Πραγματοποιήσιμος σε ορισμένο χρονικό διάστημα)
<ul style="list-style-type: none"> • Πορεία/φάσεις του μαθήματος— Διδακτικές ενέργειες (διαδοχή των φάσεων με χρονοθέτηση κάθε φάσης) • Μορφές/μέθοδοι διδασκαλίας 	
<ul style="list-style-type: none"> • Τέστ αξιολόγησης της διδασκαλίας 	
<ul style="list-style-type: none"> • Μέσα διδασκαλίας/ εποπτικά μέσα 	

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Δεν υπάρχει ένας φορμαλιστικός, τυποποιημένος και καθολικά εφαρμόσιμος τρόπος σχεδιασμού της διδασκαλίας, αφού το περιεχόμενο και το είδος μάθησης, που επιδιώκεται κάθε φορά διαφοροποιούν τη διδασκαλία.

ΣΤΑΔΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
1. Σχεδιασμός
2. Οργάνωση
3. Διεξαγωγή
4. Αξιολόγηση

Οι σκοποί αναφέρονται σε **μακροπρόθεσμες και γενικότερες επιδιώξεις**, στα επιδιωκόμενα από την εκπαιδευτική διαδικασία αποτελέσματα κατά βαθμίδα και τάξη και στη χρησιμότητα ή αξία της γνώσης, που επιδιώκεται με τη διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων, ενώ **οι διδακτικοί στόχοι** αναφέρονται σε **βραχυπρόθεσμες και ειδικότερες επιδιώξεις** της κάθε διδακτικής ενότητας. (Γ.Φλουρής: *Αναλυτικά Προγράμματα, για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις Γρηγόρη, 1983).

- Η περιγραφή-διατύπωση των διδακτικών στόχων πρέπει να αναφέρει με πληρότητα, σαφήνεια και ακρίβεια το εξής:
«Τί αναμένεται από το μαθητή να «μάθει», να είναι σε θέση να «κάνει» (γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις) μετά το τέλος της διδασκαλίας».

Στην περιγραφή της διδασκαλίας μπορούν ακόμη να αναφερθούν **οι συνθήκες (περιορισμοί & δεδομένα)**, που θα πραγματοποιηθεί ο διδακτικός στόχος, καθώς και **τα κριτήρια** με τα οποία θα ελεγχθεί/διαπιστωθεί το αποτέλεσμα της διδακτικής παρέμβασης.

Για τα κριτήρια επιλογής των διδακτικών στόχων πρέπει να έχουμε υπόψη το **S.M.A.R.T.**, που παρέχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους:

- Είναι συμβατοί/σύμφωνοι με τους σκοπούς του μαθήματος;
- Είναι συγκεκριμένοι και σαφείς;
- Είναι μετρήσιμοι-αξιολογήσιμοι;

- Είναι επιτεύξιμοι; Αντιστοιχούν στις γνώσεις, τις εμπειρίες και τις δυνατότητες των μαθητών για να μπορούν να επιτευχθούν;
- Ανταποκρίνονται στις ανάγκες ή τα ενδιαφέροντα των μαθητών;
- Είναι χρονικά πραγματοποιήσιμοι;

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

- Ταξινόμια σύμφωνα με τον **Bloom**

A) Γνωστικός τομέας: 1. Γνώση, 2. Κατανόηση, 3. Εφαρμογή,
4. Ανάλυση, 5. Σύνθεση και 6. Αξιολόγηση.

B) Συναισθηματικός τομέας: Στόχοι, που αναφέρονται στην ικανότητα αλλαγής στάσεων, αξιών, ενδιαφερόντων και συμπεριφορών.

Γ) Ψυχοκινητικός τομέας: Στόχοι, που αναφέρονται στην ικανότητα εκτέλεσης κινήσεων με επιδεξιότητα (κινητικές δεξιότητες). Π.χ. να κάνει μετρήσεις, να πραγματοποιεί πειράματα με βάση συγκεκριμένες οδηγίες, να σχεδιάζει χάρτες, που περιέχουν συγκεκριμένα στοιχεία /γεγονότα, να χειρίζεται συσκευές και να εκτελεί αποτελεσματικά νέες δραστηριότητες.

- Ταξινόμια κατά **Gagné (Είδη μάθησης)**

Περιγράφουν την ικανότητα του μαθητή να:

Αναφέρει **α) πληροφορίες-γνώσεις**

Εφαρμόζει **β) νοητικές δεξιότητες**

Επινοεί λύσεις **γ) γνωστική στρατηγική**

Επιλέγει **δ) στάσεις**

Εκτελεί συγκεκριμένες πράξεις **ε) κινητικές δεξιότητες**

ΚΑΝΟΝΑΣ: Στη διαδικασία σχεδιασμού, οργάνωσης, διεξαγωγής και αξιολόγησης της διδασκαλίας **δεν πρέπει να επικεντρώνεται η προσοχή σε έναν μόνο τύπο μαθησιακής ικανότητας, αλλά να διαμορφώνεται ένα ισορροπημένο σύνολο, ένας συνδυασμός από τα περισσότερα είδη στόχων/μάθησης** (ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων), επειδή διευκολύνει την **πολύπλευρη ανάπτυξη του μαθητή**.

ΤΙ ΘΑ ΔΙΔΑΧΘΕΙ; (ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ)

Στον προβληματισμό αυτό τίθενται τα παρακάτω ερωτήματα:

1. Με **τί είδους κριτήρια** θα γίνει η επιλογή των περιεχομένων; (τί πρέπει και μπορεί να διδαχθεί;).
2. Με **ποιον τρόπο θα γίνει η διάταξη** των περιεχομένων; (δομή, λογική σύνδεση, συνοχή & αλληλουχία των περιεχομένων).

ΒΑΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΡΧΗ: *«Δεν είναι εφικτό ή απαραίτητο όλοι οι στόχοι και όλα τα περιεχόμενα μάθησης να είναι υποχρεωτικά και κατά τον ίδιο τρόπο για όλους τους μαθητές μιας τάξης».*

ΠΡΟΤΑΣΗ-ΛΥΣΗ: 1. *«Μικρή ποσότητα-Μεγάλη ποιότητα»*

2. *Συνεχής ετοιμότητα για μάθηση και ανεπτυγμένη ικανότητα αναπροσαρμογής τόσο από το δάσκαλο όσο και από τους μαθητές.*

Όσον αφορά στα **κριτήρια** θα πρέπει να γίνεται *σωστή και ορθολογική επιλογή* των περιεχομένων της διδασκαλίας. *Περιορισμός της διδακτέας ύλης με έμφαση στα βασικά και απαραίτητα (αναγκαία & χρήσιμα) και σε συνάρτηση με τον διατιθέμενο διδακτικό χρόνο.*

Όσον αφορά στη **διάταξη των περιεχομένων** αναφέρονται δύο είδη:

α) **οριζόντια διάταξη:** είναι η σειρά των διδακτικών ενοτήτων ενός μαθήματος μιας τάξης.

β) **κάθετη διάταξη:** είναι η διάταξη των ενοτήτων ενός μαθήματος από τάξη σε τάξη. Μια αποτελεσματική κάθετη διάταξη είναι η σπειροειδής διάταξη (Bruner), σύμφωνα με την οποία τα θέματα διδασκαλίας (έννοιες, βασικές αρχές και μέθοδοι) επανέρχονται από τάξη σε τάξη και εξετάζονται για πρόσκτηση νέων γνωστικών δομών οι οποίες αποτελούν υποδομή για περαιτέρω μάθηση.

ΒΕΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων Ν. Αιτ/νίας